

GRUPLAR ARASI TEMAS VE ÇAPRAZ EVLİLİKLER: İZMİR'DE ALEVİ-SÜNNİ EVLİLİKLERİ

Gül ÖZATEŞLER ÜLKÜCAN*

Abbas TÜRNÜKLÜ**

Özge ERARSLAN İNGEÇ***

Sedef TULUM AKBULUT****

ÖZ

Bu makale, makro toplumsal dinamikler ile mikro toplumsal ilişkiler arasındaki bağlantıları ortaya çıkararak, çapraz evlilikler üzerinden gruplararası teması ortaya koymaktadır. İzmir'de yaşayan 43 Alevi-Sünni çapraz evlilik yapmış kişi (18 çift ve 7 birey), bu çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu çiftlerle yapılan derinlemesine mülakat tekniğiyle elde edilen veriler, çiftlerin, ailelerinin, akrabalarının ve topluluklarının arasındaki etkileşim ve teması anlamak için analiz edilmiştir. Bu etkileşim ve temas, çiftlerin birbirlerinin kültürel kökenine bağlı etkinliklere katılma sıklıkları, katılım biçimleri, etkilenme düzeyleri, birbirlerine kültürel katkıları, kendi ve birbirlerinin aileleri ve akrabaları ile görüşme sıklıkları üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışma verileri, çapraz evliliklerin, kültürler arası ortaklıkları artırma, önyargı ve ayrımcı kimlik kategorilerini sorgulama ve gruplar arası olumlu teması geliştirme potansiyelini açığa çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gruplar arası Temas, Çapraz Evlilikler, Kültürel Etkileşim, Alevi-Sünni Evlilikleri

INTERGROUP CONTACT AND INTERMARRIAGES: ALEVİ-SUNNİ MARRIAGES IN İZMİR

ABSTRACT

This article demonstrates intergroup contact through intermarriages by disclosing the interconnections between macro-social dynamics and micro-social relations. The sample of the research consists of 43 Alevi-Sunni intermarried individuals (18 couples and 7 individuals). The research data collected through in-depth interviews with these couples are analyzed in order to understand interactions and contact between the couples, their families, relatives, and communities. Their interactions and social contact are evaluated through the frequency of couples' participation to activities connected to each other's cultural origin, their ways of participation, levels of affection, their cultural contribution to one another, and the frequency of meeting with their own and their partner's family and relatives. The research data reveals the potential of intermarriages to increase cultural commonalities, to question exclusionary identity categories and to improve positive contact between groups.

Keywords: Intergroup Contact, Intermarriages, Cultural Interaction, Alevi-Sunni Intermarriages

* Dr. Öğretim Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, İzmir, gul.ozatesler@deu.edu.tr

** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, abbas.turnuklu@deu.edu.tr

*** Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, ozge.erarslan@deu.edu.tr

**** Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, sedef.tulum@deu.edu.tr

GİRİŞ

Aile, toplumların yapısal değişiklikler ve dinamikler içerisinde hem geçmiş nesillerin toplumsal mirasını aktaran hem de gelecek nesillerin toplumsallaşmasını başlatan başlıca toplumsal kurum olarak ele alınabilir. Bu bakımlardan hem statik hem de dinamik bir kurum niteliğinde olan aile toplumsal ilişkilerin dönüşümünde de etkili olma potansiyeline sahiptir.

Farklı gruplar arası evlilikler, toplumda bütünleşmenin bir işareti olarak ele alındığında eş seçme ve aile ilişkilerinin gruplar arası temas ile ilgili bazı ipuçları verdiği söylenebilir. Evlilik, sadece iki birey arasında kurulan yeni aileyi değil aynı zamanda bireylerin kök aileleri arasındaki bağı da oluşturur. Bireylerin üzerinden ebeveynleri, kardeşleri, yakın ve uzak akrabaları bir etkileşime geçme olasılığı edinirler. Özellikle kategorik olarak birbirine karşıt konumlandırılan ya da tarihsel ve politik olarak birbirinden ayrılmış ve farklılaşmış grupların üyeleri arasındaki evlilik bir tabuya dönüşebilmektedir. Gruplar arası mesafe, bireylerin birbiri ile tanışma ve temas olasılığını düşürerek eş seçimini doğrudan belirleyebilmektedir (Kalmijn, 1991). Ancak, özellikle kentleşme ve sanayileşmenin etkileri ile farklı gruplardan gelen bireyler kentsel alanda eğitim ve iş üzerinden tanışıp temas kurabilmektedir. Bu temas evliliğe dönüştüğünde ise gruplar arası sınırları sorgulama imkanı da yaratarak toplumsal bütünleşme yolunda bir adım atılabilmektedir. Bu şekilde yakın kurulan bir ilişki olarak evlilikler üzerinden gruplar arası önyargılar ve ayrımcı mekanizmalar da azalabilmektedir ve dönüşebilmektedir.

Allport'un ünlü önyargı analizinde farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyeleri arasında kurulabilecek eşit ve olumlu yakın ilişkiler önyargının aşılmasına fayda sağlamaktadır. Allport (1954)'un ortaya atmış olduğu gruplar arası temas kuramı, farklı sosyal kimliklere sahip gruplardan gelen bireyler arasında deneyimlenen temasın, gruplar arası önyargıları etkili bir şekilde azaltabileceğini savunmuştur. Bunun için dört temel koşulun yerine gelmesi gerekmektedir. Bunlar: 1-gruplar arasında eşit statü; 2- ortak hedefler; 3- işbirliği; ve 4- otoritelerin, yasaların veya geleneklerin desteğidir. Pettigrew (1997) bu dört koşula, grup üyeleri arasındaki arkadaşlığın da eklenmesi gerektiğini öne sürmektedir. Farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasındaki arkadaşlık, uzun dönemli bir ilişkiyi ve teması gerektirmektedir. Farklı grup üyeleri arasındaki arkadaşlığın da değerlendirilmesi ile birlikte, Pettigrew'in yaklaşımı, Allport (1954)'un kuramının dört parametresini de içeren hem bilişsel hem de duyuşsal yönleri kapsayan bir bakış açısı önermektedir. Gruplar arası arkadaşlık aynı zamanda önyargıların azalmasını öngören en güçlü ve en önemli özellik olarak ele alınabilir. Arkadaşlıkla birlikte azalmış önyargı dış gruba yönelik olumlu duyguların gelişmesine de vesile olmaktadır. Bu konuda yapılan geniş bir meta analiz çalışmasında gruplar arası temasın, geniş bir grup ve içerik bağlamında önyargıların azaltılmasına anlamlı düzeyde katkıda bulunabileceğine dair güçlü kanıtlar sağladığı bulunmuştur (Pettigrew & Tropp, 2006). Dolayısıyla en genel anlamda gruplar arası temas kuramına göre, farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyeleri arasındaki pozitif etkileşimi ve teması arttırarak gruplar arası ilişkilerin geliştirebileceği söylenebilir. Sonuç olarak gruplar arası olumlu temasın gruplar arası önyargıyı, olumsuz basmakalıp fikir oluşturmayı ve ayrımcılığı azaltmak için etkili bir yaklaşım olduğu düşünülmektedir (Ortiz & Harwood, 2007). Gruplar arası temas kuramının penceresinden gruplar arası evliliklere bakıldığında, bu tür evliliklerin yukarıda ifade edilen, gruplar arası arkadaşlık, eşit statü; ortak hedefler; işbirliği; ve otoritelerin, yasaların veya geleneklerin desteği koşullarını içerdiği söylenebilir. Bu evlilikler, sadece evlenen bireylerin değil, onların yakın ve uzak akrabaları ve arkadaşlarının da olumlu temas ve etkileşimine vesile olduğu için gruplar arası olumlu ilişkilerin geliştirilmesinde ve dönüştürülmesinde önemli bir değer olabilmektedir.

Kültürü tek yönlü, tek tanımlı, farklılıklar ve çoğul eğilimler olmadan var olan yekpare bir bütün olarak düşünmek Benhabib'e göre 'kültürün indirgemeci sosyolojisi'ne yol açar (Benhabib, 2002, s.

4). Aynı topluluk içerisinde farklı özellikler yaşayabileceği gibi politik ve ilişkisel dinamiklere de bağlı olarak grup tanımları da zamanla ve özdeşimlerdeki farklılıklara göre değişebilmektedir. Breger ve Hill (1998, s. 7) tüm evliliklerin aynı toplulukta dahi olsa aileler arası sınıfsal ve bölgesel farklılıklara bağlı olarak bir şekilde kültürler arası olabileceğini belirtir. Bunun yanı sıra, farklılıkların algılanması çetrefilli olabilmektedir. Bystydzienski (2011) gruplar arası evliliklerde algılanan farkların dönüşebildiğini ortaya koyar (s. 4). Eşler zamanla kültürler arası sınırların geçilebilirliğini ve ortaklıkların kurulabildiğini deneyimlerler. Seshadri ve Knudson-Martin (2013) de gruplar arası evliliklerde, farklılıkları çerçevelemenin ve 'biz' oluşturmanın en önemli ilişki stratejilerinden olduğunu ortaya koyar (s. 43). Bunun yanı sıra, sekülerleşme ve kentleşme gibi toplumsal dönüşümler hesaba katıldığında gruplar arası olarak tanımlanan evliliklerde bazı çiftlerin hiç bir farklılık gözlemediği ve evrensel değerler ve kişisel özellikleri üzerinden ortaklıklar kurduğu görülebilmektedir (Özateşler Ülkücan, 2018).

Song (2009), çapraz evliliklerin, gruplar arası geçirgenliğin artmasında ve sınırların aşılmasında etkili olduğunu belirtmektedir (s. 332). Eşlerin birbirleri ile ve bağlı oldukları topluluklarla ortak deneyimleri, hem kendilerinin hem de toplumsal çevrelerinin daha önceden tanımlanmış olan kimlikler ve kategoriler üzerine daha fazla düşüncelerine ve sorgulamalarına neden olabilmektedir (Aful, Wohlford, & Stoelting, 2015, s. 660; Foeman & Nance, 2010, s. 243). Eşitlikçi yönelimli aile geleneklerinin içerildiği ve aile buluşmalarının bireylerin birbiri ile uyumunu beslediği, aile bağlarının güçlü olduğu durumlar için gruplar arası evlilik en olumlu sonuçlara varabilir (Goldstein, 1999, s. 400).

Türkiye örneğinde bazı bölgelerde, etnik gruplara bağlı olarak iç grup evliliklerinin yaygınlık kazanabildiği görülmektedir (Altuntek, 2001, s. 25). Gruplar arası mesafe ve sınırlar evlilikler önünde de bir engel oluşturmaktadır. Bu bakımdan, Alevi ve Sünni gruplar arasındaki evlilikler üzerinden gruplar arası mesafelerin ve sınırların aşılarak toplumsal bütünleşme ve geçirgenlik yolunda bir temas kurulup kurulmadığı hem evli bireylerin, hem ailelerin hem de gruplar arası ilişkilerin biçimlenmesinde etki alanına sahiptir. Çatak (2015) benzer bir şekilde İstanbul'daki ve Berlin'deki Alevi-Sünni çiftler üzerine yaptığı çalışmada farklı mezheplerden gelme durumunun çiftlerin evliliklerine bir etki olarak değerlendirilmediğini ve dinin hayatlarında merkezi bir rolü olmadığını belirtir (s. 186). Balkanlıoğlu'nun Çorum'daki Alevi-Sünni çiftler üzerine yaptığı çalışmada da farklılıkların evlilik üzerinde belirleyici bir etkisi olmadığı ortaya konmuştur (Balkanlıoğlu, 2011; 2012). Buna paralel bir şekilde, Çatlı (2008) da Nevşehir ve İstanbul'da yaptığı görüşmelerle Alevi-Sünni evliliklerinin kentleşme ve değişen geleneklerle arttığını belirtmiştir (s. 94). Öte yandan, yurtdışı alanyazında kültürel farklılıkların gruplar arası evlilik yapan çiftlerin evlilikleri üzerinde bazı olumsuz etkileri olduğunu gösteren araştırmalar da mevcuttur. Curtis ve Ellison (2002) dini inanç farklılıklarının evlilikte yaşanan çatışmalar üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında dinler arası evlilik yapan çiftlerin, özellikle eşlerden biri daha muhafazakar bir dini inanca sahipse, aynı dini inanca sahip olan çiftlere göre evliliklerinde daha fazla anlaşmazlık yaşadıklarını belirtmiştir (s. 563). Fu, Tora ve Kendall (2001) ise kültürler arası evlilik yapan bazı çiftlerin evlilik doyumunun aynı kültürden evlilik yapan çiftlere göre daha düşük olduğunu bulmuştur.

Gruplar arası farklılıkların algılanışlarının, bazı çiftlerin evlilik ilişkisine olan etkisine ek olarak ailelerle ve sosyal çevreyle olan ilişkilerinin biçimlenmesi üzerinde de olumsuz etkileri olabildiği söylenebilir. Örneğin, Çatak (2015) bazı çiftlerin evlilik kararlarını ailelerine bildirdikten sonra aile tarafından reddedilme veya evliliklerinin engellenmeye çalışılması gibi olumsuz tepkiler deneyimlediklerini belirtmiştir (s. 192). Benzer şekilde, Balkanlıoğlu'nun (2011) çalışmasında da bazı ailelerin çiftlerin evlilik kararına karşı çıktıkları ve bu nedenle eşlerin aile üyeleri ile çeşitli anlaşmazlıklar yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca, Alevi-Sünni çapraz evlilik yapan çiftlerin büyük bir

çoğunluğunun akraba ve yakın sosyal çevrelerinden de düğüne katılmama, ilişkiyi kesme veya evliliklerinde mutsuz olacaklarına dair söylemler gibi evlilik kararlarına karşı bazı olumsuz tepkiler aldıkları görülmektedir (Çatlı, 2015, s. 193-194).

Alevi ve Sünni evlilikleri üzerine yapılmış olan bu araştırma projesi, bireysel ilişkilerden gruplar arası temasa ve toplumsal dinamiklere bağlanan geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir. İzmir kentinde 43 kişi ile yapılan görüşmeleri kapsayan bu araştırma, toplumsal faktörlerin aile ve evlilik üzerine etkisinin yanı sıra, birey ve grup ilişkilerinin toplumsal bütünleşmede ne gibi bir katkı sağlayabileceğinin izini sürmektedir. Yapılan görüşmeler, bireyler, gruplar ve kültürler arası etkileşim ve teması ortaya koymaktadır. Bu makalede bu etkileşim ve temas, görüşme sorularına verilen cevaplardan yola çıkılarak çiftlerin birbirlerinin kültürel kökenine bağlı etkinliklere katılma sıklıkları, katılım biçimleri, etkilenme düzeyleri, birbirlerine kültürel katkıları, kendi ve birbirlerinin aileleri ve akrabaları ile görüşme sıklıkları üzerinden değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Projenin amacı, farklı sosyal kimliklerden (Alevi/Sünni) gelen eşlerin, evlilik sürecinde yaşadıkları kültürel deneyimleri ve gruplar arası teması, eşlerin kendi söylemleri üzerinden derinlemesine ve detaylı olarak incelemektir. Araştırma, bu amacı gerçekleştirmek için nitel çalışma olarak kurgulanmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden, standartlaştırılmış açık-uçlu görüşme tekniği (Patton, 2014, s.344) kullanılarak sözlü veriler toplanmıştır. Bu tekniğin seçilmesinin nedeni, görüşme yapılan her bir kişiye, aynı soruların, aynı biçimde ve aynı sırada sorulmasını sağlamaktır. Böylece karşılaştırmalı veriler elde etmek mümkün olacaktır.

Araştırmanın amacı çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Evlilik sürecinde, Türk-Alevi ve Türk-Sünni çiftler, hem kendi hem de eşine ait hangi kültürel etkinliklere katılmaktadır?
2. Evlilik sürecinde, Türk-Alevi ve Türk-Sünni çiftler, eşlerine ait ne tür kültürel etkinlikleri yapmak durumunda kalmışlardır?
3. Evlilik sürecinde, Türk-Alevi ve Türk-Sünni çiftler, eşlerinin kültüründen (Alevi/Sünni) ne şekilde etkilenmektedirler?
4. Farklı (Türk-Alevi/Türk-Sünni) kültürden birisi ile yapılan evliliğin, eşlere kattığı kültürel zenginlikler nelerdir?
5. Farklı sosyal kimliklere sahip Türk-Alevi ve Türk-Sünni evli çiftler, eşleri ile birlikte kendi kök aileleri ile ne sıklıkta görüşmektedirler? Ne tür etkinlikler deneyimlemektedirler?
6. Farklı sosyal kimliklere sahip Türk-Alevi ve Türk-Sünni evli çiftler, eşlerinin kök ailesi ile ne sıklıkta görüşmektedirler? Ne tür etkinlikler deneyimlemektedirler?
7. Farklı sosyal kimliklere sahip Türk-Alevi ve Türk-Sünni evli çiftler, eşleri ile birlikte kendi akrabaları ile ne sıklıkta görüşmektedirler? Ne tür etkinlikler deneyimlemektedirler?
8. Farklı sosyal kimliklere sahip Türk-Alevi ve Türk-Sünni evli çiftler, eşlerinin akrabaları ile ne sıklıkta görüşmektedirler? Ne tür etkinlikler deneyimlemektedirler?

Çalışma Grubu

Bu araştırma nitel bir araştırma olarak kurgulandığı için, çalışma standartlaştırılmış açık-uçlu görüşme tekniği kullanılarak, İzmir’de Türk-Alevi ve Türk-Sünni kökenli, gruplar arası çapraz evlilik yapan çiftler ile çalışılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya 43 kişi dahil olmuştur. Çalışmada, Türk-Alevi ve Türk-Sünni kökene sahip ve gruplar arası evlilik yapan, 18 çift ve 7 birey ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çiftlerin belirlenmesindeki temel kriter, eşlerin (Türk-Alevi ve Türk-Sünni) farklı sosyal kimlikler

ile ilişkilendirilmiş ailelerden gelmesidir. Çalışma grubunun oluşturulmasında, amaçlı örneklem seçim tekniklerinden, kartopu ya da zincir örnekleme tekniği ile ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır (Patton, 2014). Çalışmaya dahil olacak kişilerin seçimindeki temel ölçüt eşlerin her ikisinin de Türk sosyal kimliğine sahip ve her birisinin ya Alevi ya da Sünni kökenli olmasıdır. Böylece farklı sosyal kimliklere (Türk-Alevi/Türk-Sünni) sahip kişilerin evlilik deneyimlerini incelemek söz konusu olmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden standartlaştırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bunun için önceden hazırlanmış görüşme formu, kullanılarak evli çiftler ile yüzyüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin standart olması için ve karşılaştırmalı veri elde etmek için görüşme formu kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, kişisel hikayeler her bir görüşmeye özgü ek sorularla görüşmenin derinleşmesini sağlamıştır.

Görüşme formlarının geliştirilmesinde alanyazında yer alan ve survey çalışmalarında kullanılan ölçeklerin sorularından ve araştırma sonuçlarından yararlanılmıştır. Görüşme formlarına son şekli verildikten sonra, uzman görüşüne sunulmuştur. Beş ayrı uzmandan gelen değişiklikler çerçevesinde düzeltmeler yapılmış ve son şekli verilmiştir. Daha sonra uygulama sürecine geçilmiştir. İlk 5 görüşme pilot çalışma olarak kullanılmıştır. Süreçte bazı soruların, kişilere net gelmemesi ve anlaşılabilmesi nedeniyle, içeriği yeniden yapılandırılmıştır. Kişilerin demografik özelliklerini belirtmek amacıyla kısaltmalar kullanılmıştır: Kadın (K), Erkek (E), Alevi (A), Sünni (S), eğitim düzeyi ise İlkokul (İ), Ortaokul (O), Lise (L), Üniversite (Ü), Doktora (D). Buna göre, kişi özellikleri sırasıyla kişiye verilen Numara, Cinsiyeti (E-K), Kimlik kökeni (A-S), Yaşı, Eğitim durumu (İ-O-L-Ü-D) ve Evlilik süresi belirtilerek kısaltılmıştır (Örneğin, Kişi 26/ Erkek/ Alevi/ 61 yaşında/ Ortaokul mezunu/ 8 yıllık evli; K26/E/A/61/O/8).

Uygulama

Çalışmada, öncelikle görüşme formu geliştirilmiştir. Yazarlardan “3” kişi görüşmelere katılmıştır. Dolayısıyla üç farklı araştırmacı da standart sağlanabilmesi için görüşme formunun geliştirilmesi sürecinde birlikte çalışmıştır. Her bir araştırmacı geliştirilen formu standart olarak kullanarak karşılaştırılabilir veri elde etmeye çalışmıştır. Görüşme formunun uzman değerlendirmesi 5 ayrı araştırmacı tarafından yapıldıktan sonra, uygulamalara başlanmıştır. Bu süreçte de zaman zaman görüşme sorularına araştırmacıların yükledikleri anlamlar ile görüşülen kişilerin yükledikleri anlam farklılaşınca, kısmi olsa da görüşme sorularında düzeltme ve ekleme yapılmıştır. Görüşme sürecinde, tüm konuşmalar izin alınarak ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Toplam 18 çift ve 7 tek kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden sonra tüm konuşmalar bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra bilgisayar ortamına aktarılan nitel, sözlü veriler analiz edilerek, çalışmanın gerçekleşmesi sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, nitel verilerin analizinde Miles ve Huberman (2015)’in öne sürdüğü etkileşimli model referans alınmıştır. Bu bağlamda sırası ile veri toplama, veri azaltımı, veri gösterimi ve sonuç çıkarma doğrulama, aşamaları izlenmiştir. Öncelikle, görüşme sürecinde kaydedilen tüm kayıtlı görüşmeler, bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra makalenin amacına uygun olan görüşme soruları belirlenmiştir. Her bir görüşme sorusuna, tüm örneklemin verdiği yanıtlar alt alta sıralanmıştır. Daha sonra, soruya ait yazılı metin defalarca okunarak araştırma sorusuyla ilgili olan metinler belirlenmiştir. Böylece veri azaltma süreci yapılandırılmıştır. Bu süreçte yoğun veri yığını içerisinde kaybolmamak için kodlardan yararlanılmıştır. Her bir araştırma sorusuna ait veri sunumunun nasıl yapılacağına yönelik gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda temel kodlar

belirlenmiş ve bu kodlara bağlı olarak veriler kategorize edilmiştir. Bazen kodların frekansı referans alınmış bazen de o koda ait kişi söylemleri öne çıkarılmıştır. Böylece, verilerin karşılaştırmalı sunumunda matrislere yerleştirilecek kişi söylemleri belirlenmiştir. Matrisler içerisinde hem frekans hem yüzde hem de kişilerin söylemlerine doğrudan yer vererek, Türk-Alevi ve Türk-Sünni çiftlerin evlilik deneyimlerine ilişkin karşılaştırmalı veri seti sunulmuştur. Daha sonra her bir tablo yorumlanmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Her bir araştırma sorusuna ait bulgular sırasıyla incelenmiştir. Tablo 1’de Türk-Alevi ve Türk-Sünni çiftlerin birbirinin kültürel etkinliklerine katılım düzeyi verilmektedir. Her bir görüşme sorusuna tüm katılımcılar yanıt vermediği için zaman zaman tablolarda yer alan toplam kişi sayısı, görüşme yapılan kişi sayısı olan “43”ten az olabilmektedir.

Tablo 1. Gruplar arası evli çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni) birbirinin kültürel etkinliklerine katılım düzeyi

Grup	Alevi		Sünni		Toplam	
	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%
Her İki Kültürün Etkinliğine Katılım	2	12.5	4	20	6	16.7
Hiçbirine	6	37.5	3	15	9	25
Sadece Kendi Kültürünün Etkinliğine Katılım	2	12.5	12	60	14	38.9
Sadece Öteki Kültürün Etkinliğine Katılım	6	37.5	1	5	7	19.4
Toplam	16	100	20	100	36	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi, bu soruya ilişkin bilgi veren 36 kişiden, “6” kişi hem Alevi hem de Sünni etkinliklerine, “14” kişi, sadece kendi etkinliklerine, “7” kişi sadece ötekine ve “9” kişi hiçbirine katıldığını ifade etmiştir. Bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, görüşmecilerin toplamında, sadece kendi kültürünün etkinliklerine katılım oranı %38.9 iken, her iki kültürün etkinliklerine katılım oranı %16.7’dir. İlave her iki kültürün etkinliğine de katılmama oranı %25 iken sadece öteki kültürünün etkinliklerine katılım oranı % 19.4’tür.

Her iki kültürün etkinliklerine katılım oranı, Alevi ve Sünni gruplar açısından ayrı ayrı değerlendirildiğinde, oldukça çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Sünni eşlerin sadece kendi kültürel etkinliklerine katılım oranı %60 iken, Alevi eşlerin oranı ise %12.5’te kalmaktadır. Toplamda bakıldığında, Alevi etkinliklerine katılımın, Sünni etkinliklere katılımdan daha az olduğu görülmektedir. Alevi eşlerin sadece kendi kültürlerine ve her iki etkinliğe katılım oranları birlikte değerlendirildiğinde, sadece %25 oranında Alevi kültürüne ait etkinliklere katılım bulunmaktadır. Sünni eşlerin, Sünni etkinliklere katılım oranı ise, sadece kendi kültürlerine ve her iki kültürün

etkinliğine katılım oranları birlikte değerlendirildiğinde, %80'i bulmaktadır. Bu sonuç bize, Alevi kültürüne ait etkinliklere az katılım gösterildiğini ve çoğunluk kültürü olarak Sünni kültürün etkinliklerinin daha fazla takip edildiğini göstermektedir. Eşlerin davranışları da bu sonuçlarla paralellik göstermektedir. Alevi eşlerin her iki kültürün etkinliğine (%12.5) ve sadece öteki kültürün etkinliğine (%37.5) katılım oranları birlikte değerlendirildiğinde toplam oran %50'yi bulur iken; Sünni eşlerde her iki kültürün etkinliğine (%20) ve sadece öteki kültürün etkinliğine (%5) katılım oranları birlikte değerlendirildiğinde, toplam oran %25'tir. Bu oranlar, Alevi eşlerin Sünni kültürün etkinliklerine daha fazla katıldıklarını göstermektedir. Buna ilaveten Alevi eşlerin sadece öteki kültürün etkinliklerine katılım oranı, hem kendi içlerinde hem de Sünni eşlerle kıyaslanarak değerlendirildiğinde, Sünni kültürün Aleviler üzerindeki başat etkisini göstermektedir. Bunda Sünni kültürel aktivitelerin toplumda daha yaygın ve görünür olmasının katkısı vardır. Buna rağmen hem Alevi hem de Sünni eşlerin sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, her iki kültürün etkinliklerine ortak katılım oranı %16.7'dir. Bu değerler görece az da olsa, farklı sosyal kimliklerden gelen eşlerin, etkileşimlerinin ve temasının canlı olduğunu göstermektedir.

Alevi eşlerin ne Sünni ne de Alevi kültürel etkinliklere katılım oranı %37.5 iken, Sünni eşlerde bu oran %15'te kalmıştır. Bu sonuçlar, toplamda eşlerin %25'i için mezhepsel ve kültürel etkinliklere katılımın öneminin olmadığını işaret ederken, dinsel etkinliklerin etkisinin ve dinin merkezi rolünün, Alevi eşler üzerinde daha az olduğu görülmektedir.

Türk-Alevi ve Türk-Sünni kökenli çiftlerin oluşturduğu evliliklerde, eşlerin birbirlerinin kültürlerine katılımına ilişkin olumlu ve olumsuz temas örnekleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Gruplar arası evli çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni) eşlerinin kültürel etkinliklerine katılım ve temas biçimleri

Grup	Katılan Kişilerin Söylemleri
Alevi	<p><u>Olumlu temas:</u> “... Sadece eşimle ilgili değil, arkadaşlarımızın, dostumuzun cenazelerine katılımım, camiye giderim. Alevi olup camiden kaldırılana katılmam. (K26/E/A/61/O/8)” / “Yok zaten normalde biz imam nikahı, bizim normal nikahımız kıyıldı. Eve geldik, sonra imam nikahımız kıyıldı. Bu normal zaten. Eşimin ailesi istedi diye değil, olması gereken o zaten. Normalde yapılan bir şey zaten. Bizim ailede de...(K29/K/A/22/L/3)</p> <p><u>Olumsuz temas:</u> “Mesela kızım doğduğunda babam kulağına, camiden hoca getirtirdi. Camiden imamı getirdi, ondan sonra kulağına ismini fısıldattı. Ben mesela karşıyım, ben ismini koymuşum (...) demişim, babası (...) demiş, ondan sonra yani o kulağa fısıldamayla hani hele hele elalemin adamı niye gelip fısıldıyor bebeğin kulağına ama babam kırılmasın diye hadi dedik ilk torun çünkü. (K14/E/A/62/O/38)”</p>

Sünni

Olumlu temas:

“Eşimden, eşimin konumundan dolayı çok etkinliklerine gittim; Tahtacıların, buradakilerin, işte ne bileyim cemevlerinin açılışlarının. Onların bir de Muharrem ayı dedikleri, inançlarını daha böyle bizim gibi, Ramazan gibi yaşadıkları bir zamanları var. O zamanlarda falan cemevlerine gidip, şeylerini, cemlerine çok girmiyorum ama o ibadetlerini yaparken dinlediğim, paylaştığım zamanlar oldu ama cenazeleri için falan da cemevlerine giderim. Cemevi de beni rahatsız etmiyor tam tersi, bana huzur veriyor. Kadın erkek yan yana olmaktan, hepsinin aynı anda ibadet ediyor olmasından da keyif alıyorum mesela. (K25/K/S/47/Ü/8)” / “Eşim askerdeyken kayınvalidemle birlikte on iki imam orucunu tutmaya çalıştım ben ki gerçekten çok zor. On iki gün boyunca su içmiyorsun, et yemiyorsun, soğan doğramıyorsun ki o dönem ben, çocuk emziriyorum. Tutamadım ya, ki çalışırken bile bir aylık orucumu kesinlikle aksatmayan ben onu tutamadım. Bana çok zor geldi. Daha sonra o ibadetlere falan katıldım. İlk girdiğimde duydum yani, benim dışarıdan geldiğimi bilenler “ne anlıyor ki?” falan dediler, ama sadece dinlediğinde bile alıyorsun kendinden. (K37/K/S/26/L/6)”

Olumsuz temas:

“Birlikte onların Cem’ine bile girdim. Oturdum, onların Cem’inde bile oturdum yani hocalarıyla şeyleriyle. Bizim hocamız, onların başka şeyi. Onlarla bile oturdum, dinledim ne yapıyorlar, nasıl şeyleri var diye. Oruç tutuyorlar, ona bile gittim. Ama onlar hiçbir zaman beni ne bileyim kendileri gibi görmediler. Beni de dışladılar, eşimi de dışladılar. (K39/K/S/38/Ü/9)”

Tablo 2’de görüldüğü gibi, bazı görüşmeciler, imam nikahı ve camiye gitme gibi etkinlikleri Sünni inancının gereği olarak görürken, bir kısmı hem Alevi hem de Sünni kültürünün ortak etkinlikleri olarak kabul etmektedirler. Cem evine gitmek ise ortak kabul olarak Alevi inancına ait bir etkinlik olarak görülmektedir. Bazı eşler, birbirlerinin kültürlerine ve topluluklarına ait etkinlikleri gerçekleştirirken bundan duydukları mutluluğu ve gösterdikleri çabayı belirterek olumlu temasa örnek verirken, bazıları ise zorlanma, dayatma, baskı, dışlanma gibi hislerini dile getirerek olumsuz teması örneklendirmişlerdir.

Farklı sosyal kimlikten gelen gruplar arası evli çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni) birbirinin kültüründen etkilenme düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Gruplar arası evli çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni) birbirinin kültüründen etkilenme düzeyleri

Grup	Alevi		Sünni		Toplam	
	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%
Evet etkilendim	4	25	12	70.6	16	48.5
Hayır etkilenmedim	12	75	5	29.4	17	51.5
Toplam	16	100	17	100	33	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi yanıt veren 33 kişiden 16'sı eşlerinin kültüründen etkilendiğini belirtirken 17'si etkilenmedim demiştir. Yanıtlara Türk-Alevi ve Türk-Sünni kimlik üzerinden bakıldığında ise, yanıt veren 16 Türk-Alevi eşten 4'ü etkilendim derken, 17 Türk-Sünni eşten 12'si etkilendim demiştir. Tablo 1'de de yer aldığı gibi toplumda Sünni kültürün daha görünür ve başat kültür olması nedeniyle Alevi eşlerin Sünni kültüre ait bilgilere halihazırda sahip olmaları nedeniyle, evlilik deneyimlerinin onlar üzerinde etkisinin sınırlı olduğu görülmektedir. Ancak Sünni eşler için bu durum farklılaşmaktadır. Alevi kültürünün yeterince görünür olmaması ve bilinmemesi nedeniyle, Sünni eşlerin evlilikten sonra Alevi kültüründen daha fazla etkilendikleri saptanmıştır.

Türk-Alevi ve Türk-Sünni kişilerin oluşturdukları evliliklerde, kişilerin eşlerinin kültüründen etkilenerek, elde ettikleri kazanımlar Tablo 4'te yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi kazanımlar, altı temel temanın etrafında gruplanmaktadır. Bunlar dış grup hakkında bilgi edinme, önyargıları sorgulama, değerler ve tavırlar kazanma, kişisel dönüşüm, sanatsal etki ve dinsel deneyim şeklindedir.

Tablo 4. Gruplar arası evlilik yapan çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni) kazandığı kültürel zenginlikler

Temalar	Kişi söylemleri	
	Sünni	Alevi
Dış grup hakkında bilgi edinme	6	1
	Değişik bir kültürü tanımış oluyorsun, ... hiç bilmediğim bir şeyi öğrenmiş oldum ben onların sayesinde. (K13/K/S/54/O/38) / ... kendi kültürümden evlensem sadece kendi kültürümü bilirdim, şimdi yabancıyla evlenince... daha aydın oluyorsun, daha bilgili oluyorsun yani. (K35/K/S/55/İ/38) / Herhalde Alevilikle ilgili bu kadar şey öğrenmemiş olurum herhalde. Belki hala duyduklarımınla sınırlı kalırdı... (K47/K/S/38/Ü/10) / Mesela onu araştırmış oldum. Bu kitapları okumamdaki sebep o. Yani araştırmaya yöneldim artık. ...Hz. Ali'yi araştırıyorum, Hacı Bektaşî Veli'yi araştırıyorum. Bu kitap sırf Hacı Bektaşî Veli olduğu için ben bunu o yüzden okuyorum mesela. Eski (ben) olsaydı ön yargılarımla bu kitabı okumazdım belki de. (K23/K/S/42/Ü/3) / Bilgim tabii arttı. Çünkü hiçbir şey bilmiyordum... (K17/K/S/39/İ/18) / Arttı, ondan öğrendim her şeyi. Çevreden de öğrendim tabii eşim dışında, mesela komşularımdan. Ama cemi falan ben bilmiyordum. Cemevleri varmış, ben bilmiyordum. Hatta düğünümüzü cem evinde yapmayı düşünmüşlerdi, ben kabul etmedim. (K43/K/S/30/Ü/5) / ... yok ettiğinde farklılığımı, zenginliğin gidecekti. Bana katkıları, hem bir başka mezhebi tanıma. Bunu eşimden öğreniyorum. Yani Kur'an'ı hiç okumadım. Kur'an'ı etrafımdan öğrenmeye çalıştığım da eşimden daha rahatlıkla öğreniyorum. Bana da çok şey katmıştır. Yani benim önyargılarımla gitmiştir. (K12/E/A/52/İ/21)	

Önyargıları Sorgulama	3	1	Onların nasıl, hiç öyle anlatıldıkları gibi biri olmadıklarını öğrendim. Gayet şey insanlar yani, cana yakın insanlar, candan insanlar... (K17/K/S/39/İ/18) / Hani böyle nasıl değişik şehirler görmek istersin, her yeri tanımak, kültürlerini bilmek istersin, bu da onun gibi bir şey yani. Tabii ki değişik bir şeyler öğrendim. Kötü bir şey olmadığını öğrendim mesela. Yani hani insanların bu Allah inancı falan yok dediğinde, abdesti yok dediğinde, yanıldıklarını öğrendim (K43/K/S/30/Ü/5) / ...onları da tanıdım, hani onların öyle bir insan olmadıklarını bildim. O da güzel bir şey yani. (K45/K/S/40/L/11) / ... bazı ailelerde tabi şey var, ben kesinlikle Alevi'ye kız vermem ya da Sünni'ye kız vermem, kesinlikle benim çocuğum benim kültürümden olan birisiyle evlenmeli düşüncesi var. En azından o tabular yıkılmış oldu. (K32/E/A/45/L/26)
Değerler ve Tavrılar kazanma	4		... Mesela onların eğitimi sevmesi. Büyüklere saygı göstermeleri, eşlerine değer vermeleri. Biz hiç kavga etmiyoruz yani... (K3/K/S/60/D/27) / En önemlisi zaten; sevgiyi, saygıyı. ...sevginin çok önemli bir şey olduğunu, sevgi ile her şeyin aşılacağını, sevgi olmadan hiçbir şeyin olamayacağını belki de eşimle öğrendim. İyi niyet, sabır, hep söyler yani. ... öyle dinlemeye ya da ne bileyim bir şey olduğunda bunlar aklıma gelerek, daha sakin, daha şey davranmaya çalışıyorum. (K25/K/S/47/Ü/8) / İşte dediğim gibi hani arkadaşlık ortamım daha iyi. Ben onu öğrendim, yani arkadaşlığı daha iyi daha samimi olduğunu burada öğrendim açıkçası yani. Kısacası öyle. Yani bu Alevi toplumunun olduğu yer bana bir arkadaşlığın daha sağlam olduğunu...insan ilişkilerinin daha iyi olduğunu gösterdiler yani bana. Hiç beni bugüne kadar hiçbiri dışlamamıştır kimse yani. (K50/E/S/56/L/28) / Tabi biraz daha esnek oluyorsunuz, biraz daha hareketlerinizi sınırlıyorsunuz, yani bir ölüsü varsa kalkıp cem evine gidiyorsunuz. Cem evine gittiğinizde nasıl oturulup kalkılması gerektiğini bilmeniz gerekiyor, hayatınızı buna göre dizayn ediyorsunuz hiç bir şey olmazsa bile. O insanların Ramazanda oruç tutmayacağını bilmeniz gerekiyor, evinize davet ettiğinizde öğle yemeği hazırlamanız gerekiyor mesela. (K6/E/S/40/D/12)
Kişisel Dönüşüm	2		Kendime olan güvenimden. Onu da ben, burada edindim. (K20/E/S/58/O/30) / Önce daha aksiydim mesela, inadımı kırdı mesela eşim. Aksi ve inatçı yanımdı vardı. O tamamen gitti yani... (K31/K/S/45/O/26)
Sanatsal Etki	2		...en önemlisi müzik oldu. (K1/K/S/49/Ü/26) / Çok şey kattı bana. Türküleri çok sevdim onun sayesinde. (K7/K/S/48/Ü/14)
Dinsel Deneyim	1	1	En önemlisi ben onların ibadetini gördüm. Size anlatırken bile ben onun hala etkisindeyim. Diyorum ya yüzlerce insan hep bir ağızdan Allah diye bağıyorlar. Ben onu camide görmedim. (K37/K/S/26/L/6) / Namaz kılmak isterim yani, oruç tutmak isterim. Hatta o şeker hastası olduğu için tutamıyor, şey yapamıyor. Ben tutmaya çalışırım... (K24/E/A/49/L/3)

Yok	1	6	Yani o da olmadı çünkü dediğim gibi bizim bir tek inanç dışında farklı bir yaşam tarzımız yokmuş aslında. (K9/K/S/28/Ü/2) / Hiçbir şey hissetmediğim bir şeyden bana katkı sağlayacak bir şey yok çünkü Sünniliği biliyorum ben. Bizim Salihli de genelde Sünnidir. O yaşantı içindesin zaten, sonradan görmüş gibi değiliz biz yani Sünnilerin içindeyiz zaten. Sünni Alevi karışık bir toplumdayız. (K14/E/A/62/O/38) / Ben farklı kültür olarak görmüyorum. (K33/K/A/46/Ü/10)
T.	19	9	

Tablo 3'ün bulgularıyla paralel bir şekilde Tablo 4'te de Türk Sünni eşlerin, Alevi sosyal kimliğine sahip eşlerinin kültüründen daha çok etkilendikleri bulgulanmıştır. Bu etki özellikle Alevi kültürüne ait bilgilerin artması şeklinde olmuştur. Türk Sünni eşler, evlilik deneyimleri aracılığıyla, hem eşlerinden hem de yakın çevrelerinden bilgilendiklerini, Aleviliğe ilişkin kültürel etkinliklere katıldıklarını ve eşlerinin kültürüne ilişkin yeni bilgiler kazanmak için araştırmalar yaptıklarını belirtmişlerdir. Dış gruba ilişkin edinilen bilgiler ve somut deneyimler, evlilik öncesi sahip olunan önyargıların sorgulanarak aşılmasına da vesile olmuştur. Tabloda görüldüğü gibi, evlilik sürecindeki karşılıklı kültürel etkileşimin, eşlerin hem değerlerinde ve tavırlarında hem de kişisel becerilerinde dönüşüme yol açtığı saptanmıştır. Bunun yanısıra özellikle Türk-Sünni eşlerin Alevi kültürüne ait türkülere yönelik ilgilerinin arttığı belirtilmiştir. İlaveten, birisi Alevi diğeri Sünni kimliğe sahip iki kişi de karşılıklı dinsel deneyimlerin kendileri üzerindeki etkilerine yönelik bilgi vermişlerdir. Tablo genel olarak, Türk Sünni eşlerin evlilik öncesine kıyasla, daha fazla etkilendiklerine ilişkin sonuçlar sunmaktadır. Bu sonuçlar, Tablo 3'te de belirtildiği gibi, Sünni kültürün daha görünür, yaşanır ve bilinir olması ile bağlantılıdır. Tablo 4'te görüldüğü üzere, Türk Sünni eşlerin belirttiği zenginliklerin aksine Türk Alevi eşlerden 6 kişi evliliklerinin kendilerine kattığı zenginliklerin olmadığını dile getirmiştir. Kişi 14'ün anlattığı Sünni kültürün toplumda daha başat olan ve evlilik öncesi de Alevi bireyler tarafından hissedilip deneyimlenen bu etkilerini dile getirmektedir. Bu soruyu yanıtlayan eşler arasında da Alevilerin sayısı Sünnilere göre oldukça azdır (19'a karşın 9). Bu da evlilik ilişkileriyle kültürel öğrenme ve zenginleşme algısının, Sünni eşler tarafından daha fazla taşındığını göstermektedir.

Farklı sosyal kimlikten gelen gruplar arası evli çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni), eşleri ile birlikte, kendi aileleri ile görüşme sıklığına ilişkin bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Gruplar arası evlilik yapan çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni) eşleri ile birlikte kendi aileleri ile görüşme sıklığı

Kişi	Sıklıkla	Bazen	Çok Nadir	Hiç	Kişi Söylemleri
Sünni	8				Berberer yaşadık annem hasta olduktan sonra, annem bizim evde yaşadı yani. Altı buçuk sene annem bizim evde yaşadı. (K3/K/S/60/D/27) / Biz beraber yaşıyoruz öyle söyleyeyim. (K6/E/S/40/D/12) / Benim ailemle daha sık görüşüyoruz, evliliğimizin başından beri. (K13/K/S/54/O/38) / Hemen hemen her gün çünkü bir sokak ötede oturuyoruz... (K15/K/S/48/Ü/21) / Yazın hep beraberiz. (K27/K/S/41/Ü/12) / Çok sık görüşüyoruz. (K31/K/S/45/O/26)
		2			Ayda bir, iki. Yazın daha çok. Onun hiç mezhepsel bir şeyi yok. Sadece mevsimle ya da denize yakınlığıyla falan ilgili şeyler. (K1/K/S/49/Ü/26)
			9		Bayramlarda her iki aile daha sık görüşüyorlardı. Şimdi annemi kaybettikten sonra gidip gelme yok ama telefonla. (K7/K/S/48/Ü/14) / Uzaktalar o yüzden hani senede bir iki sefer eşimle anca görüşebiliyoruz o da annem buraya gelirse (K9/K/S/28/Ü/2) / Benim ailemle... Çok sık görüşemiyoruz, çünkü uzak. Senede bir defa diyeyim artık. (K17/K/S/39/İ/18) / En son kurban bayramında gittik galiba. (K21/K/S/43/Ü/18) / Senede üç dört defa biz buradan Akhisar tarafına gideriz... (K34/E/S/44/Ü/10) / Uzak olduğu için fazla görüşemiyoruz... (K43/K/S/30/Ü/5) / ...bayramdan bayrama normalde.... (K45/K/S/40/L/11) / Çok sık görüşemiyoruz çünkü onlar uzak olduğu için Ürgüp. ... (K47/K/S/38/Ü/10)
Alevi				1	Hayır, görüşmüyoruz. Görüşmüyoruz derken, görüşemiyoruz. (K20/E/S/58/O/30)
	9				Annemle devamlı olarak. Çocuklar falan gidip geliyorlardı. Annem de buraya gelirdi. Babam gelmezdi. (K4/E/A/65/D/27) / Kalk gidelim karı deyip kalkıyoruz ama iki günde, üç günde bir oluyor yani atıyorum ama en geç üç gün girer, dördüncü gün uğrarız öyle. (K10/E/A/30/Ü/2) / Şimdi, benim ailemle de eşim çok sık gider gelir. (K12/E/A/52/İ/21) / Açıkçası ben mesela diyelim ki ablamlarla bir hafta görüşmedim, o esnada eşim benim iki kere görüşmüştür yani muhtemelen çok severler karşılıklı. (K16/E/A/52/D/21) / Valla mümkün merteye çok sık görüşüyoruz yani. (K18/E/A/40/Ü/18) / Baya sık görüşüyoruz. (K32/E/A/45/L/26)
		3			Ben kendi annem babama da zırt pırt, öyle bir alışkanlığım da yok yani. (K8/E/A/52/Ü/14)
			6		Bayramlarda. Bayram tatilleri ancak bizim de tatilimiz olduğu için. (K2/E/A/54/Ü/26) / Ancak, bayramda seyranda. Biz gider onları görürüz. Onların da çevresinde akrabası yok ki zaten. Onlar da oraya yerleşmiş. (K22/E/A/42/Ü/18) / Bayramdan bayrama, bir de eşim çok yoğun ancak bize vakit ayırabiliyor. ...Bayramdan bayrama diyeyim. (K5/K/A/35/Ü/12)
T.	17	5	15	1	

Tablo 5'te görüldüğü gibi, gruplar arası evlilik yapan çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni) eşleri ile birlikte kendi aileleri ile görüşme sıklığı birbirine benzer özellik göstermektedir. Türk-Sünni

kökenli eşlerden 19 kişi görüş bildirmiştir. Bunların 8 tanesi sıklıkla derken 9 kişi de çok nadir ifadesini belirtmiştir. Benzer biçimde yanıt veren 18 Türk-Alevi kökenli kişilerden 9 tanesi, sıklıkla derken 6 kişi çok nadir ifadesini kullanmıştır. Dolayısıyla hem Türk-Alevi hem de Türk-Sünni kökenli kişilerin, eşleri ile birlikte kendi aileleri ile benzer sıklıkta görüşmekte oldukları söylenebilir. Eşlerin kendi aileleriyle sıkça görüşmelerinin temel nedeni olarak mekânsal yakınlık konusu öne çıkmaktadır. Öyle ki, sadece kişilerin kendi aileleriyle değil bazı çiftlerde, eşlerinin aileleriyle de yalnız görüşmeleri, gruplar arası temasın sıklığını ve derinliğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, sıklıkla görüşmeyen ailelerin bazı kültürel ve dinsel etkinliklerde ailelerini ziyaret ettikleri de görülmektedir. Çok nadir ifadesi kullanan kişilerin ortak özelliği, kök ailelerin aynı şehirde bulunmamaları olduğundan, bu durumun doğal olarak görüşme sıklığının düşük olmasına vesile olduğu söylenebilir.

Farklı sosyal kimlikten gelen gruplar arası evli çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni), eşlerinin aileleri ile görüşme sıklığına ilişkin bulgular Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Gruplar arası evlilik yapan çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni) eşlerinin aileleri ile görüşme sıklığı

Kişi	Sıklıkla	Bazen	Çok Nadir	Kişi Söylemleri
	10			Şey koyamam, bazen haftada 2 kere görürüm, bazen 15'te bir görürüm. Kaynımı çok severim ben. (K7/K/S/48/Ü/14) / Onu neredeyse her gün görüyorum. Çünkü ya hiçbir şey olmasa da...(K9/K/S/28/Ü/2) / Tabi. Evden çıkınca bir uğruyorum, "Bir ihtiyacımız var mı?" diye soruyorum, ondan sonra geliyorum buraya. (K20/E/S/58/O/30) / Çok sıkı görüşüyoruz. (K31/K/S/45/O/26) / Üç günde bir (gülüyor). Çünkü kayınpederim buraya geliyor, dayanamıyor bunlar (çocuklar) için çıldırıyor. O geliyor, biz gidiyoruz... (K37/K/S/26/L/6) / Onlarla sık görüşüyoruz çünkü evlerimizin arası bir kilometre. İlk evlendiğimiz zamanlar her hafta sonu yemek yiyorduk ailesinde. (K47/K/S/38/Ü/10)
Sünni	7			... Okullar açıldığından dolayı çok sık gidemiyoruz. Ama 15-20 günde falan ancak. (K17/K/S/39/İ/18) / Yani çok sık görüşmüyoruz açıkçası. Dediğim gibi çok sıkı fıkı bir ilişkimiz yok. (K21/K/S/43/Ü/18) / Çok, orada çok görüşmüyoruz yani. Hani, bazen bir ay bile gitmediğimiz gelmediğimiz bile oluyor ama telefonlaşırız. Hal hatır sorarız, konuşuruz. Eşim daha çok annesiyle ilgilenir, konuşur, gider gelir, alışverişini yaptırır, öyle yani. (K25/K/S/47/Ü/8) / ... haftada bir (eşimle) gitmek istiyorum yani tek gitmek istemiyorum çünkü (eşim) olduğu zaman kendimi güvende hissediyorum, laf sokmayacak diye. (K43/K/S/30/Ü/5)
	3			Özel günleri bahane edip bir araya gelmeye çalışıyoruz. (K1/K/S/49/Ü/26) / Düğünde filan, düğünlerde, sadece özel günlerde. (K13/K/S/54/O/38) / Biz bayramlarda mutlaka gideriz Ankara'ya... (K34/E/S/44/Ü/10)

Alevi	6	Yani minimum ayda bir. Onlar geliyor kışın, yazın zaten onlar Dikili'de oldukları için biz her hafta sonu oradayız, denizdeyiz, oraya gidiyoruz. Çok iyiyiz. (K2/E/A/54/Ü/26) / ..On günde bir, her gün telefonda konuşuyoruz da. (K8/E/A/52/Ü/14) / Her zaman görüşüyoruz. Ortak gittiğimiz de oluyor, mesela federasyon etkinliklerine gidiyorum, onlar bizde kalıyorlar. (K26/E/A/61/O/8) / Onlarla da sık görüşüyoruz... (K32/E/A/45/L/26) / Telefonla da yani görüşürüz devamlı onu da söyleyeyim yani telefon. Yüz yüzeden hariç telefonla daha sık. (K18/E/A/40/Ü/18)
	8	...tatile gideriz her yaz tatillere gideriz. Sık sık...(K12/E/A/52/İ/21)
	4	Sık görüşemiyoruz... (K19/K/A/55/L/30) / Ancak bayramda seyranda. Biz gider onları görürüz. Onların da çevresinde akrabası yok ki zaten. Onlar da oraya yerleşmiş. (K22/E/A/42/Ü/18)

T. 16 15 7

Tablo 6'da görüldüğü gibi, gruplar arası evlilik yapan çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni) eşlerinin aileleri ile görüşme sıklığı nispeten farklılaşmaktadır. Türk-Sünni kökenli eşlerden 20 kişi görüş bildirmiştir. Bunların 10 tanesi sıklıkla derken, 7 kişi bazen 3 kişi de çok nadir ifadesini belirtmiştir. Benzer biçimde yanıt veren 18 Türk-Alevi kökenli kişilerden 6'sı sıklıkla derken, 8 kişi bazen ve 4 kişi de çok nadir ifadesini kullanmıştır. Kişilerin eşlerinin aileleriyle görüşme sıklığını mekânsal yakınlığın, torunların varlığının, ebeveynleriyle devam eden destek ilişkilerinin olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Tablo 5'in bulguları ile paralel bir şekilde Tablo 6'da da mekânsal uzaklık görüşme sıklığını olumsuz yönde etkilemiştir. Buna karşın bayramlar ve düğünler gibi özel günlerde temasın sürmesine katkı sağlayacak görüşmelerin olduğu görülmektedir.

Tablo 5 ve Tablo 6 birlikte değerlendirildiğinde bireylerin kendi aileleri ve eşlerinin aileleriyle görüşme sıklıklarını farklı algıladıkları da saptanmıştır. Bireyler kendi aileleriyle görüşmelerini daha fazla "çok nadir" olarak nitelendirirken (Sünni:9 kişi; Alevi: 6 kişi) eşlerinin aileleriyle görüşmelerinde bu oran düşmektedir (Sünni:3 kişi; Alevi: 4 kişi). Benzer şekilde "çok nadir" kategorisine göre, daha çok görüşmeyi belirten "bazen" kategorisi, kendi aileleriyle olan görüşmelerinde azalırken (Sünni:2 kişi; Alevi: 3 kişi) eşlerinin aileleriyle olan görüşmelerinde artmaktadır (Sünni:7 kişi; Alevi: 8 kişi). Kendi aileleriyle geçirdikleri zamanı eşlerine göre daha az sıklıkta algılayan, eşlerinin ailesi ile geçirdikleri zamanı eşlerine göre daha çok sıklıkta olarak algılamaktadırlar.

Farklı sosyal kimlikten gelen gruplar arası evli çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni), eşleri ile birlikte, kendi akrabaları ile görüşme sıklığına ilişkin bulgular Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Gruplar arası evlilik yapan çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni), eşleri ile birlikte, kendi akrabaları ile görüşme sıklığı

Kişi	Sıklıkla	Bazen	Nadir	Hiç	Yok	Kişi Söylemleri
Sünni					-	
		1				Birlikte oturuyoruz, eğleniyoruz, bazen bir yere gidiyoruz birlikte, birinin düğününe katılıyoruz, yani birlikte yemek yapıyorlar mesela, birlikte akrabalarından birisinin doğum gününe gidiyoruz, birlikte yine akrabalarından birinin düğününe gidiyoruz. (K34/E/S/44/Ü/10)
			6			...akrabalarla bayramdan bayrama görüşüyoruz. ...(K7/K/S/48/Ü/14) / ...Burada ama çok sık gidemiyoruz. Yakın olmasına rağmen (K9/K/S/28/Ü/2) / Senede bir. (Gülüyor) Mecburen. Senede bir yani. Görmek isterim ama, senede bir. (K17/K/S/39/İ/18) / Uzak olduğu için fazla görüşemiyoruz. (K43/K/S/30/Ü/5) / Çok hastalıkla sağlıklı çoğunlukla şimdi hayat şartları bizim, ne bileyim yani hele bu sene daha kötü kimse kimseye gelip gidemiyor ki bak kendim hastayım bilmem ne eşim hasta oluyor şeker tansiyon çıkıyor, ne bileyim gidilmiyor yani önceden daha çok kalıyorduk. (K35/K/S/55/İ/38) / Akrabalarla çok değil ... (K25/K/S/47/Ü/8)
				7		Benim de çok akrabam yok... (K1/K/S/49/Ü/26) / Dayılar filan dediğim gibi düğün bayram ölüm kalım... (K15/K/S/48/Ü/21) / Hiçbiriyle görüşmüyorum. (K21/K/S/43/Ü/18) / Kuzenlerim var Fransa'da onlar gelirler. Onlar geldiğinde böyle 3-5 gün burada kalırlar; köyde kalırlar. (K27/K/S/41/Ü/12) / Hiç gidip gelmiyoruz diyebilirim yani.... (K23/K/S/42/Ü/3) / Benim tarafım burada değil... (K31/K/S/45/O/26) / Zaten akrabalarla görüştüğümüz yok. (K47/K/S/38/Ü/10) / Hiçbiriyle görüşmüyorum. (K21/K/S/43/Ü/18)

	2	Çok büyük bir akraba grubumuz yok, ben tek kardeşim. Yok başka. Eşim de tek çocuk. Fazla bir akraba da yok. (K3/K/S/60/D/27) / ...bizim etrafımızda birincil akraba grubu yok, ikincil bile yok hatta (K33/K/S/46/Ü/10)
0		
	3	Gideriz, akraba ziyareti yaparız; fırsat bulursak. Gideriz beraber... Bizim şeyimiz yani en büyük şeyimiz, işte bir araya gittiğimiz zaman beraber gideriz. Akhisar'a gittiğimizde hani sen gitme, ben oraya gitmek istemiyorum (K28/E/A/44/Ü/12) / Vakit buldukça şimdi son zamanlarda çalışma, fırsat bulamama olduğu için... ..dayılarım var onlarla görüşürüz (K32/E/A/45/L/26) / ben gidiyorum genelde ya... (K29/K/A/22/L/3)
Alevi	5	Her fırsatta ya Ankara'ya ya da Merzifon'a gidiyoruz. En az iki defa yılda. (K2/E/A/54/Ü/26) / Burada bizim çok fazla akraba ziyareti olmuyor ya. Olursa belki bir -bir tane amcam var zaten- olursa belki ona uğruyoruz öyle arada. ... (K10/E/A/30/Ü/2) / Bayramdan bayrama, bir de eşim çok yoğun ancak bize vakit ayırabiliyor, o da olursa çok yoğun olduğu için. Bize zor yetişiyor yani. Daha kendi içimizde vakit geçiriyoruz. Bayramdan bayrama diyeyim. (K5/K/A/35/Ü/12) / Nadir görüşüyoruz, pek gitmiyorum anne baba da gidince. (K14/E/A/62/O/38) / Tabi özellikle birinci dereceden akrabalarla bayramdan bayramadan daha sık görüşüyoruz yani. (K16/E/A/52/D/21)/ Hayır. Köye gidince bizim akrabalar sahip çıkardı, yani. (K4/E/A/65/D/27)
	2	Ailecek görüşme olayı pek yok. ... (K18/E/A/40/Ü/18) / Akrabalar çok bizi ilgilendirmiyor. (K22/E/A/42/Ü/18)
T. 0 4 11 9 2		

Tablo 7'de görüldüğü gibi, farklı sosyal kimlikten gelen gruplar arası evli çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni), eşleri ile birlikte, kendi akrabaları ile görüşme sıklığına bakıldığında akrabalar ile görüşmelerin oldukça az ve seyrek olduğu görülmektedir. Kişilerin verdiği yanıtlar özellikle nadir ve hiç kategorisinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum, akrabalar ile olan bağların zayıflığına işaret etmektedir. Bu zayıflık, coğrafi uzaklıklara, akrabaların olmayışına, iş yoğunluğuna, ebeveynlerin ölümünden sonra akrabalık bağlarının kopmasına bağlanabilir. Buna karşın düşün, bayram ve memleket ziyareti gibi durumlarda nadir de olsa temasın devam ettirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Farklı sosyal kimlikten gelen gruplar arası evli çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni), eşlerinin akrabaları ile görüşme sıklığına ilişkin bulgular Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Gruplar arası Evlilik yapan çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni), eşlerinin akrabaları ile görüşme sıklığı

Kişi	Sıklıkla	Bazen	Nadir	Hiç	Kişi Söylemleri
Sünni	6				Daha sık görüşüyoruz diyeyim o zaman. Çok eğleniyoruz çünkü, iyi oluyor onlarla birlikte olmak. (K1/K/S/49/Ü/26) / Tabi, hepsiyle görüşüyorum. Yakınızdır hepsiyle, görüşürüz. Ben akşam atlarım arabaya giderim birisine, yengesine, amcasına ne bileyim, kardeşi mi kim olursa. ... (K11/K/S/49/Ü/21) / Görümcemle görüşürüm, bu yiğenleriyle, Salihli’de başka yiğenleri var mesela onlarla. Hani gidemesem bile telefonla ararlar. Görümcemin kızları, onlarla görüşüyorum. Burda amcasının kızları var, onlar gelir, gider. Hatta geçende aradı, konuştuk, onlar arar sorar. Eşim olmadan da giderim, onlar çıkar gelir. (K13/K/S/54/O/38) / Yani her fırsatta bir araya geliriz Söke’den gelenler olunca. Mesela teyzesi mi geldi, doktora gelirler, bir de öyledir doktora kontrole gelirler mesela bana gelirler, ben yarım gün evdeyim diye, görümcem çünkü tam gün çalışıyor, bana gelirler doktordan sonra. (K15/K/S/48/Ü/21) / Halasının oğluyula, daha doğrusu karısıyla, iki gün görmesek özlüyoruz. “Nazar degecek” diyoruz hatta. Dayısıgile haftada bir gideriz. Zaten öyle fazla da gittiğimiz yok. S. zaten kendi sülalesini de sevmiyor. (K43/K/S/30/Ü/5) / ...Görüşüyoruz bir sorunumuz yok yani. Yan tarafta eltimin kızı oturuyor. ...Görümcem var yine burada, Buca’da oturuyor. O gelir, biz gideriz yani bir sorunumuz yok. (K45/K/S/40/L/11)
	2				Hala, dayı. Burada olanlarla görüşüyoruz. Benim tarafım burada değil de eşimin tarafı burada. Dayılarıyla görüşüyoruz. Fırsat buldukça yani çok sıkı derken kopuk değil yani. (K31/K/S/45/O/26) / Tabi ki. Benim burada mesela eltim oturuyor. Yine Şirinyer’de bir eltim oturuyor. Ben onlara çok rahat gidebiliyorum. Hatta yani ben kayınpederim yanımdayken normal başka bir yere de gidebiliyorum. Çünkü o tanıyor, biliyor, sorun çıkarmıyor. (K37/K/S/26/L/6)

- 6 Zaten akrabalarıyla bir araya çok fazla gelmedik, bayramlarda filan geliriz. Bayramlarda ben ziyaret etmenin gerekli olduğunu düşünüyorum. Bir hasta olduğunda gidiyorum, önemsiyorum bu durumları. İnsanların sizin hakkınızda iyi düşünmeleri sizin ilişkinizi etkiliyor, dolayısıyla bunu oluşturmaya çalışıyorum... (K6/E/S/40/D/12) / ...akrabalarla bayramdan bayrama görüşüyoruz. ... (K7/K/S/48/Ü/14) / Onlarla da çok sık görüşemiyoruz burada ya. (K9/K/S/28/Ü/2) / Burada bir tane ablası var. Başka kimsesi yok. Fazla gidip gelmiyoruz ona annemlerle onlar gidip... Hiç gidip gelmiyoruz diyebilirim yani. (K23/K/S/42/Ü/3) / ... (eşimin) daha tanımadığım, görüşmediğim teyzeleri var mesela. Çok fazla şeyimiz yok; bağlantımız, bağımız yok burada. Hani dışarıda bayramlaşılır; evlerine gidilir. Evlerini bilmediğim insanlar var; akrabaları var ki anneler de çok kalabalıklar. Tanımıyorum hani buraya geldiğimizde burada çok zaman geçiriyoruz. (K27/K/S/41/Ü/12)
- 1 Akrabalarıyla çok fazla görüşmüyorum. Görüşmüyorum. Yani çok yolda falan karşılaşırsam, o kadar. (K17/K/S/39/İ/18)
- 2 Eşimin akrabalarıyla, burda bir teyzesi var onla çok sık görüşüyoruz, çok yakın zaten teyzesiyle. Benim de ilişkim iyi... (K5/K/A/35/Ü/12)
- 2 Dayılar filan dediğim gibi düğün bayram ölüm kalım...Tabi bayramlarda zaten öyle bir yaparsınız ki önce benim burda sülalemi gezeriz, dayı teyzeler çünkü İzmir'de olduğumuz için önce onlarla bayramlaşırız, ondan sonra Söke'ye gideriz ... (K16/E/A/52/D/21) / var, amca çocukları var, dayıları var baya da var bu insanlardan, hepsi bir yerde bana saygı duyuyor yani. Allah için öyle yapmacık falan da değil, her şeyi benden sorarlardı buralarda. (K36/E/A/61/Ü/38)
- 6 Eşimin ailesinden kimse yok burada, Bursa'dalar. (K18/E/A/40/Ü/18) / Onların akrabaları geliyor işte Fransa'dan akrabaları var, onlar geliyor. Gelirler köyde kalırlar, burada kalırlar. Biz gitmeye çalışırız, Akhisar uzak... (K28/E/A/44/Ü/12) / Yok. O kadar çok yok. Onların görüştüğü akrabalarıyla ben görüşüyorum yani. Onların görüştüğü gibi yani. Teyzesiyle anlaşamıyorduk ama şu an mesela görüşüyoruz yani. (K29/K/A/22/L/3) / Tabi. Onlarla da iyi yani hiçbir sıkıntı yok. Biz daha sık gideriz, onlar daha az gelir yani siz gelmediniz, biz de gelmeyelim şeyi olmaz. (K32/E/A/45/L/26) / Çok geniş akrabalarıyla karşı karşıya gelmedim. Kardeşleriyle çok yoğun, onlar da geliyor, yiğenlerle çok iyiyim. Dayısının çocuklarını biliyorum, ben gittiğim zaman gelir zaten herkes. Gelirler sorarlar nasılsın diye. (K33/K/A/46/Ü/10) / Ne sıklıkla görüşüyoruz, dedim ya bir bu yaz gittik Didim'e. Bir de seneye Allah kerim. (Gülüyor). Diğeri Batman'da zaten, Batman'a ben nasıl gidebilirim? Zaten gitmem çağırsalar dahi.
- Alevi

(K41/K/A/38/L/12)

- 1 Akrabalarla çok değil de, arkadaşlarımızla çok görüşürüz...
(K25/K/S/47/Ü/8)

T. 8 4 12 2

Tablo 8’de farklı sosyal kimlikten gelen gruplar arası evli çiftlerin (Türk-Alevi-Türk-Sünni), eşlerinin akrabaları ile görüşme sıklığına ilişkin söylemler yer almaktadır. Hem Alevi hem de Sünni ailelerden gelen bireylerin, eşlerinin akrabalarıyla görüşülmesine ilişkin yanıtlarında öne çıkan tema nadir kategorisidir. Bunun nedeni bir önceki tabloda da ifade edildiği gibi, coğrafi uzaklık ve akraba bağlarının zayıflamasına dayanmaktadır. Bununla birlikte özel günlerde de görüşmeler devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Tablo 8’de sıklıkla kategorisi iki grupta da yer almaktadır. Ancak Sünni kadın eşlerin Alevi eşlerinin akrabaları ile kurdukları yakınlık daha çok belirtilmiştir.

Tablo 8, bir önceki tablo ile birlikte değerlendirildiğinde eşlerin yanıtlarında kendi akrabaları ile nadir ya da hiç kategorisine vurgu öne çıkarken, eşin akrabalarına ilişkin görüşmelere yönelik algıda sıklıkla ve bazen kategorisi öne çıkmaktadır. Hem Türk-Sünni hem de Türk-Alevi kişilerin eşlerinin akrabaları ile daha sık görüştüklerine yönelik algıya sahip olduğu saptanmıştır. Ancak, bu farklılık kadınların sosyal ilişkileri ve akraba bağlarını sürdürmekteki rollerini de göstermektedir. Nitekim, kişi söylemlerinde eşleri olmadan da eşlerin akrabaları ile görüştüklerini belirtmişlerdir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Görüşmecilerden edinilen anlatılara göre düzenlenen bulgular, çapraz evlilikler üzerinden gruplar ve kültürler arası temasın ne şekilde kurulabileceğini ortaya koymaktadır. Örneklemimizdeki Alevi ve Sünni ailelerden gelmiş olan çiftlerin örneğinde görüldüğü gibi gruplar arası temas, paylaşılan ve deneyimlenen ortak etkinlikler; birbirlerinin kültürleri hakkında derinlemesine bilgi ve deneyim edinme; birbirinin sosyal kimliğine ve akrabalarına ilişkin olumlu tutum geliştirme, dünyaya birbirinin penceresinden de bakabilme ve dolayısıyla gruplar arası bariyerlerin aşılması yoluyla; önyargıların ve basmakalıp ve ayrımcı duyguların, düşüncelerin ve davranışların sorgulanmasına bir alan açılması, bireysel ve duygusal bağların kurulması üzerinden gerçekleşebilmektedir.

Çiftlerin kültürel etkinlik katılımlarında, toplumda çoğunluğun özdeşim kurduğu Sünniliğe bağlı olan etkinlikler ile ilgili bilgi ve deneyimin daha fazla olması göze çarpmaktadır. Bu duruma karşın, Aleviliğin ne olduğu ve etkinlikleri üzerine bilgi ve deneyim daha kısıtlı olmaktadır. Öyle ki, Alevi ailelerden gelen bireylerin, Aleviliğe dair kültürel etkinliklere katılımı ve geleneklerin sürdürülmesi oranı oldukça düşüktür. Bu çalışmanın bulgularına tekrar bakıldığında, Aleviler arasında Alevilik ile ilgili etkinliğe katılmama oranını, hiçbir etkinliğe katılmama ve sadece ötekinin etkinliğine katılma oranları ile birlikte değerlendirdiğimizde %75’i bulmaktadır. Çoğunluk kültürünün baskın olması nedeniyle daha görünür, bilinir ve uygulanır olması, şüphesiz bu durumun yaşanmasına vesile olmaktadır. Bunun yanı sıra, Alevilik kimliğinin oluşum tarihi de etkili olabilmektedir. 1950’lerin sonlarında Aleviler ülkenin büyük şehirlerine göç etmeye başlamışlardır. Bu kente göç ile beraber daha önce küçük çaplı, bazı durumlarda sadece Alevilerden oluşan kırsal alanda kurdukları topluluk ilişkilerinin yerine, Alevi olmayanlarla kurdukları gruplar arası etkileşimler ve temas yoğunlaşmıştır. Göç ve kentleşme, ilişki ağlarını değiştirmiş; geleneksel topluluk bağlarında ve geleneklerin aktarımında azalmaya neden olmuştur (Şahin, 2005, ss. 470-471). Böylelikle, Sünniler ve Aleviler arasındaki toplumsal karşılaşmaların sıklığı ve niteliği artmış ve karşılıklı anlayış

gelişerek toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunulmuştur. Ancak, Sen ve Soner'in belirttiği gibi bu durum bazıları için çoğunluğa asimile olarak kendi kültürel öğelerini kaybetmeyi de ifade edebilmektedir (Sen & Soner, 2016, s. 704). Bu çalışmada Sünnilerde sadece ötekinin etkinliğine katılma oranı %19.4 iken; Alevilerde %37.5'tir. Bu sonuçlar, Alevi kökenine sahip kişilerin bir kısmının kendi kültüründen çok Sünni kültürü daha sık tecrübe ettiğini göstermektedir. Buna paralel bir şekilde, örneğimizde içinde yer alan pek çok Alevi'nin geleneksel kültürüne dair çok fazla bilgi sahibi olmaması, geleneklerinin ve topluluk bağlarının korunmaması göze çarpmaktadır. Bununla beraber, Alevilikle kurulan özdeşim yüksektir (Özateşler Ülkücan, 2018, s. 50). Bu durum, örneğimizdeki çiftler için Aleviliğin dini kimliğin ötesinde bir kültürel kimlik olarak kurulmasıyla bağlantılı olabilir.

Hem Sünni hem Alevi eşler açısından değerlendirdiğimizde, gruplar arası evlilikler üzerine çalışmalar ile tanınmış olan Kalmijn'ın (1991) sekülerliğin rolünün önemine yaptığı vurgu bu çalışmanın örneği için de geçerli görünmektedir. Sekülerizm sadece dini özdeşimi ve geleneklerin aktarımını etkilemekle kalmaz, pek çok Sünni eş için Aleviliğin güçlendirici özelliğidir. Hem Alevi hem de Sünni eşler Aleviliği seküler ve hümanist fikirler ile birlikte düşünmektedir. Sekülerlik vurgusu, köktenci Sünnilerden farklarını ortaya koymak ve Kemalist düşüncelerini vurgulamak isteyen Sünni eşler için de önemli bir birleştirici etkidir. Gruplar arası evlilik üzerine yapılan çalışmalar, sekülerliğin, eski bariyerleri ve toplumsal sınırları aşındırmaya yaradığını ortaya koyarlar (Breger & Hill, 1998, s. 16; Glenn, 1982, s. 556; Kalmijn, 1991, s. 788).

Kültürel temas açısından, farklı gruplardan olan çiftlerin ilişkileri üzerinden zenginleştikleri noktaları vurgulayabildikleri görülmektedir. Diğer bir kültüre dair bilgi edinme, daha önceden olan önyargılarını aşma, tavır ve değerlerinden yaşadıkları dönüşüm kültürel temasın en can alıcı noktalarını göstermektedir. Bu açıardan da eşler arası kültürel etkinlik paylaşımı, kültürel temasa ve etkiye temel hazırlayabilmektedir. Alevi etkinliklerine daha az katıldığı belirtilmesine rağmen, Sünni eşlerin ilişkileri üzerinden daha fazla kültürel etki hissettikleri görülmektedir. Kültürlerden etkilenme açısından baskın kültür-azınlık durumu belirleyici olabilmektedir. Nitekim, Aleviler hali hazırda baskın kültürün bilgisine ve deneyimine sahipken, Sünni eşlerin bazıları, Alevilik ile bilgilerini ve deneyimlerini evlilikleri üzerinden oluşturmuştur. Bu bakımdan Sünni eşlerin %70.6'sı eşlerinin kültüründen etkilendiğini ortaya koyarken, Alevi eşlerde bu oran %25'e düşmektedir. Buna paralel bir şekilde Tablo 4'te görüldüğü üzere kazanılan kültürel zenginlikler de daha çok Sünni çiftler tarafından ortaya konmuştur. Bu zenginlikler, diğer grup hakkında bilgi edinme, önyargıları sorgulama, değerler ve tavırlar kazanma ile kültürel deneyim üzerinde odaklanmaktadır. Gruplar arası temas kuramını (Allport, 1954; Campbell & Herman, 2015; Pettigrew & Tropp, 2011) doğrular nitelikte artan toplumsal temas, Sünni eşlerin Alevilik ile ilgili bilgilerini artırmış ve yeniden tanımlamaya gitmelerini sağlamıştır. Qian ve Lichter de (2007) çapraz evliliklerin toplumsal etkileşim önündeki bariyerleri kaldırmada etkili olduklarını ve eşlerin birbirini toplumsal eşitler olarak kabulünü gösterdiğini belirtir (s. 68).

Aileler ve akrabalarla görüşme sıklıkları kültürel temasın bireyleri aşan ilişkilerde ne şekilde tezahür ettiğini görmek için faydalıdır (Seshadri & Knudson-Martin, 2013). Evli çiftler, kendi ebeveynleri ve kardeşleri ile daha yakın temasa ve bağa sahipken akrabalık ilişkilerinin daha seyrek ve güçsüz olabildiği görülmektedir. Killian (2001) eşlerin evlilik kararına ailelerden ve arkadaşlardan tepkiler geldiğine dikkat çeker. Bu durumda, eşler farklılıkları ayrıştırıcı bulmasalar dahi çevrelerinin tepkilerine cevap vermek durumunda kalmaktadırlar. Varolan önyargılara, ayrımcılığa ve grup sınırlarına bağlı oluşan sorunlar, daha az toplumsal desteğe (Kang-Fu & Wolfinger, 2011) ve hatta aileden ve topluluktan uzaklaştırılmaya neden olabilir (Özgen, 2015). Bu bakımdan, çoğu durumda ebeveynlerle yakın temas kurulsa dahi akrabalarla olan uzak ilişkiler, bu

toplumsal mesafeye bağlı olabilmektedir. Özellikle Sünni eşler arasında akrabalarına, eşlerinin Alevi olduğunu söylemeyenler dahi bulunmaktadır. Ancak, akrabalarla yoğun olmayan temas ülke genelindeki aile dönüşümünün eğilimleriyle birlikte de değerlendirilmelidir. Türkiye’de aile yapısı modernleşmenin ve toplumsal mobilitenin etkileri, kentleşme ve sanayileşme gibi etkenlerle dönüşmüştür. Aile sosyolojisi alanında yapılan araştırmalara göre (Duben, 2002; Duben & Beha, 1996; Özbay, 1998) çekirdek aile yaygın ve belirleyicidir. Değişen toplumsal dinamikler içerisinde birey tercihlerinin, eğitimin, iş hayatının yoğunluğunun ve mekânsal uzaklığın da etkili olduğu söylenebilir. Bu dönüşümün, akrabalarla bağların zayıflayıp görüşmelerin azalmasına etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu araştırmanın sonucunda, çapraz evliliğin olumlu teması arttırarak gruplar arası uzaklığı azalttığı, bu evlilikler üzerinden çiftlerin ailelerinin, akrabalarının ve topluluklarının diğer grup hakkında bilgi edinme fırsatı yakaladığı, kültürler arası etkileşim ve paylaşım yoluyla ilişkileri zenginleştirdiği, toplumsal kategorilerin ayrımcı yönlerinin törpülenerek daha hümanist ve evrensel değerler üzerinden ilişkilerin kurulmasına zemin hazırladığını söylemek mümkündür. Bunun sonucunda, bireylerin ve köken gruplarının arasında kimlik kategorilerinin ayrıştırıcı kullanımı yerine kişisel deneyimler üzerinden gelişen, toplumsal kimliklerini koruyarak, daha kapsayıcı ve ortak paydalar üzerinden bir ‘biz’ inşa ederek evliliklerini sürdürdükleri görülmektedir. Bu mikro deneyim ve bunu sürdürebilme stratejileri, daha makro düzeyde toplumsal bütünleşme ve barış için yol gösterme potansiyelini taşımaktadır.

Bu araştırma, çapraz evlilikler üzerinden gruplar ve kültürler arası temasın ne şekilde kurulabileceğinin ortaya konması açısından değerli bulgular sunsa da bu bulgular araştırmanın bazı kısıtlılıkları ışığında değerlendirilmelidir. Öncelikle, bu çalışmanın örnekleme İzmir ilinde yaşayan Alevi-Sünni çapraz evlilik yapmış olan bireylerden oluşmaktadır. Gelecek çalışmalarda Türkiye’nin diğer illerinde özellikle grup farklılıklarının kutuplaşmaya dönüşebildiği yerlerde yaşayan bireylerle derinlemesine görüşmeler yapılması karşılaştırılabilir sonuçlar elde edilmesi için anlamlıdır. Bunun yanı sıra, daha geniş örneklemlerle yapılacak kesitsel ve boylamsal çalışmaların alanyazına değerli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bir başka olası öneri ise, Türkiye’de farklı kültürlerden gelen bireylerin yaptığı çapraz evliliklerin gruplar arası teması nasıl etkilediğinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla diğer farklı etnik veya dini kökenlerden gelen bireylerin oluşturdukları çapraz evlilik biçimlerinin araştırılmasıdır. Böylece, farklı örneklem gruplarından edinilecek yeni bulgular ışığında çapraz evlilikler üzerinden gruplar arası temasın ve bütünleşmenin nasıl kurulduğuna ilişkin daha detaylı ve derin bilgiler edinilebilir.

Ek Bilgi

Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi BAP Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje Numarası: 2015.KB.SOS.008.

KAYNAKLAR

Afful, S. E., Wohlford C. ve Stoelting, S. M. (2015). Beyond “difference”: Examining the process and flexibility of racial identity in interracial marriages. *Journal of Social Issues*, 71(4), 659-674. doi: 10.1111/Josi.12142

Allport, G. W. (1954). *The Nature of prejudice*. Reading, Ma: Addison Wesley.

Altuntek, N. S. (2001). Türkiye üzerine yapılmış evlilik ve akrabalık araştırmalarının bir değerlendirmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 17-28.

Balkanlıoğlu, M. A. (2011). *Influence of Alevi-Sünni intermarriage on the spouses' religious affiliation, family relations, and social environment: A qualitative study of Turkish couples*. (Unpublished Phd Dissertation). University of North Texas, Texas.

- Balkanlıoğlu, M. A. (2012). Alevi-Sünni evliliklerinin aile ilişkileri ile çocuk yetiştirme üzerine etkileri ve sosyal damgalama. (Influences of Alevi-Sünni marriages on family relations and child rearing, and social stigmatization). *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 62, 163-182.
- Benhabib, S. (2002). *The claims of culture: Equality and diversity in the global era*. Princeton: Princeton University Press.
- Breger, R. ve Hill, R. (1998). *Cross-cultural marriage: Identity and choice*. New York: Berg/Oxford International.
- Bystydzienski, J. M. (2011). *Intercultural couples. Crossing boundaries, negotiating difference*. New York & London: New York University Press.
- Campbell, M. E. ve Herman, M. R. (2015). Both personal and public: Measuring interethnic marriage attitudes. *Journal of Social Issues*, 71(4), 712-732. doi: 10.1111/Josi.12145
- Curtis, K. T. ve Ellison, C. G. (2002). Religious heterogamy and marital conflict: Findings from the National Survey of Families and Households. *Journal of Family Issues*, 23, 551-576.
- Çatak, B. D. (2015). Mezhep farklılıklarının evli çiftlerin ilişkileri üzerindeki etkileri: Berlin-İstanbul örneği. *Mediterranean Journal of Humanities*, 2, 179-201. doi: 10.13114/Mjh.2015214566
- Çatlı, G. (2008). *İstanbul ve Nevşehir'de Alevi-Sünni evliliğinin antropolojik açıdan incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe University, İstanbul.
- Duben, A. ve Behar, C. (1996) *İstanbul haneleri: Evlilik, aile ve doğurganlık 1880-1940*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Duben, A. (2002). *Kent, aile, tarih*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Foeman, A. ve Nance, T. (2002). Building new cultures, reframing old images: Success strategies of interracial couples. *The Howard Journal of Communications*, 13(3), 237-249. doi: 10.1080/10646170290109716
- Fu, X., Tora, J. ve Kendall, H. (2001). Marital happiness and inter-racial marriages: A study in a multi-ethnic community in Hawaii. *Journal of Comparative Family Studies*, 32, 47-60.
- Glenn, N. D. (1982). Interreligious marriage in The United States: Patterns and recent trends. *Journal of Marriage and Family*, 44(3), 555-566. doi: 10.2307/351579
- Goldstein, J. R. (1999). Kinship networks that cross racial lines: The exception or the rule? *Demography*, 36(3), 399-407.
- Kalmijn, M. (1991). Shifting boundaries: Trends in religious and educational homogamy. *American Sociological Review*, 56(6), 786-800. doi: 10.2307/2096256
- Kang Fu, V. ve Wolfinger, N. H. (2011). Broken boundaries or broken marriages? Racial intermarriage and divorce in the United States. *Social Science Quarterly*, 92(4), 1096-1117. doi: 10.1111/J.1540-6237.2011.00809.X
- Killian, K. D. (2001). Reconstituting racial histories and identities: The narratives of interracial couples. *Journal of Marital and Family Therapy*, 27(1), 27-42.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd Ed). Thousand Oaks, Ca: Sage.
- Ortiz, M. ve Harwood, J. (2007). A social cognitive theory approach to the effects of mediated intergroup contact on intergroup attitudes. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 51(4), 615-631. doi: 10.1080/08838150701626487
- Özateşler Ülkücan, G. (2018). Identity categories and intermarriages. Ş. Aslan ve B. Erdağı (Ed.) *Current debates in sociology and philosophy*, Vol. 26 (45-56). London: İjopoc Publication.
- Özbay, F. (1998). Türkiye'de aile ve hane yapısı: Dün, bugün, yarın. A. B. Hacımiraçoğlu (Ed.). *75 yılda kadınlar ve erkekler*. (Ss. 155-172). İstanbul: Tarih Vakfı.
- Özgen, Z. (2015). Maintaining ethnic boundaries in “non-ethnic” contexts: Constructivist theory and the sexual reproduction of diversity. *Theory and Society*, 44, 33–64. doi: 10.1007/S11186-014-9239-Y

- Patton, Q. M. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi (Orjinal Çalışma Basım Tarihi, 2002).
- Pettigrew, T. F. ve Tropp, R. L. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751-783. doi: 10.1037/0022-3514.90.5.751
- Pettigrew, T. F. ve Tropp, L. R. (2011). *When groups meet: The dynamics of intergroup contact (Essays in social psychology)*. New York: Psychology Press.
- Pettigrew, T. F. (1997). Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 173-185. doi:10.1177/0146167297232006
- Qian, Z. ve Lichter, D. T. (2007). Social boundaries and marital assimilation: Interpreting trends in racial and ethnic intermarriage. *American Sociological Review*, 72, 68-94. doi:10.1177/000312240707200104
- Şahin, Ş. (2005). The rise of Alevism as a public religion. *Current Sociology*, 53, 465-485.
- Sen, S. ve Soner, B. A. (2016). Understanding urban alevism through its socio-spatial manifestations: Cemevis in İzmir. *Middle Eastern Studies*, 52(4), 694-710. doi: 10.1080/00263206.2016.1176919
- Seshadri, G. ve Knudson-Martin, C. (2013). How couples manage interracial and intercultural differences: Implications for clinical practice. *Journal of Marital and Family Therapy* 39(1), 43-58. doi: 10.1111/J.1752-0606.2011.00262.X
- Song, M. (2009). Is intermarriage a good indicator of integration? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35(2), 331-348. doi: 10.1080/13691830802586476

Extended Abstract

This article demonstrates intergroup contact through intermarriages by disclosing the interconnections between macro-social dynamics and micro-social relations. The sample of the research consists of 43 Alevi-Sunni intermarried individuals (18 couples and 7 individuals). The data collected through in-depth interviews with these couples are analyzed in order to understand interactions and contact between the couples, their families, relatives, and communities. Their interactions and social contact are evaluated through the frequency of couples' participation to activities connected to each other's cultural origin, their ways of participation, levels of affection, their cultural contribution to one another, and the frequency of meeting with their own and their spouses' family and relatives. The research data reveals the potential of intermarriages to increase cultural commonalities, to question exclusionary identity categories and to improve positive contact between groups. Marriages are constituted between not only two individuals but also between their respective families and communities. Through intimate relationship between two individuals, their parents, siblings, close and distant relatives have the opportunity of interaction. In this sense, marriages especially between members of different groups and social categories that have been historically pitted against one another may turn into a taboo in societies. Moreover, the cultural distance between groups may influence partnership selection directly as it reduces the probability of building acquaintance and contact. However, with the effect of some macro-social dynamics such as urbanization, migration, and public education, individuals from different groups may build more contact in educational and professional spaces. When this individual contact turns into marriage partnership, it gains more potential to open a space for questioning boundaries between groups and categories while it may become a significant step to social integration. Through the intimate experiences of intermarriages as such, we witness the reduction of the power of prejudices and discrimination. Social contact theory has emphasized the enrichment of equal and positive contact between groups. In his famous analysis on prejudice, Allport's (1954) argues that equal and positive intimate relations built between the members of groups from different social categories provide advantages to transcend and diminish prejudices between the groups. For this positive intergroup contact, Allport presumes four fundamental conditions; equal status between groups; common goals; collaboration; and the support of authori-

ties, legislations, and traditions. Pettigrew (1997) enriches Allport's theory by emphasizing the significance of friendship. He suggests a cognitive and emotional perspective to intergroup contact that would contain a lasting relation and interaction. Thus, intergroup friendship becomes a prominent feature for diminishing prejudices and improving positive emotions towards one another. According to social contact theory, by increasing positive interaction and contact between members of different groups, intergroup relations can improve. Intermarriages from social contact theory perspective, consists of the conditions required for positive contact; intergroup friendship, equal status, common goals, collaboration, and the support of authorities, legislation and traditions. These marriages are remarkable to see the implication of social contact theory in social relations as they help to build positive contact between not only individuals but also their origin societies; families, relatives and communities. In this process, the recognition of difference, ways of identification with social categories and group boundaries can transform. Especially intermarried couples experiencing the feeling of "us" and becoming similar, sharing common life and goals beyond the differentiation of social categories recognize the possibility of crossing group boundaries and the power of building commonalities. In this process, framing differences and becoming "us" can turn into significant strategies to sustain their relationships. Their participation to one another's cultural and social worlds are meaningful in this sense to expand the feeling of "us" to their outer activities and relations. In these interactions, members of different groups gain the chances for intimate contact through learning about and engaging with another culture and group. They tend to contemplate on and question pre-defined group boundaries, social identities, and categories more (Afful, Wohlford, & Stoelting, 2015; Foeman & Nance, 2010). With these features, intermarriages carry positive effects on intergroup contact and social integration. Our sample verifies similar positive outcomes for Alevi-Sunni couples and their families. The cultural activities that they share and experience, gathering in-depth knowledge and experience about one another's cultural and identity background, confrontation with different attitudes and exploring relational strategies for a healthy contact, struggling to see in someone else's perspective, and building individual and emotional bounds stand as remarkable outcomes for these couples and communal interactions. Eventually, this research acknowledges the potential of intermarriages in improving positive contact, diminishing intergroup distance, allowing a space for exchanging cultural knowledge and experience between groups, enriching social relations through cultural interactions and communion, transcending exclusive categories and building relations on more humanist and universalist values. This potential allows individual experiences to lead to a more inclusive and cooperative social unity as well as recognition of different cultural worlds. Thus, these micro experiences and their success in sustaining such an intimate relationship beyond socially exclusive categories reveal clues and strategies for macro-social integration.